

NUME DE FAMILIE ROSTUITE FRUMOS DE MARIA COSNICEANU

Doctor în filologie **Viorica RĂILEANU**

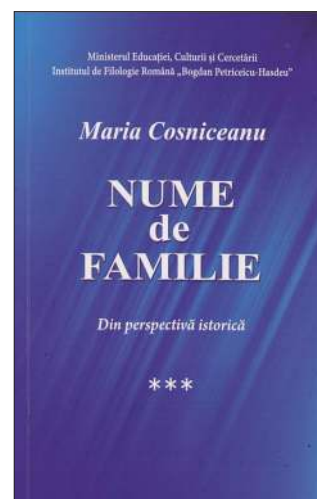
Institutul de Filologie Română „Bogdan Petriceicu-Hasdeu”

Neobosita cercetătoare Maria Cosniceanu ne oferă un nou volum, cel de-al treilea – *Nume de familie (din perspectivă istorică)*. Prezenta lucrare constituie o continuare a volumelor cu același titlu apărute în 2004 și 2010 și este un prilej de bucurie pentru cercetători, o provocare pentru diletanți, un canon pentru legistatori și nu numai.

Impresionanta culegere de articole-studii dedicate antroponimiei basarabene pune accentul, după cum arată și titlul lucrării, pe cercetarea numelor de familie. Cu certitudine, numele de familie sunt martori relevanți ai istoriei limbii și societății, oferind informații prețioase despre cultura, modul de viață al înaintașilor, aducând o completare necesară la cunoașterea identității noastre. Meritul dr. Maria Cosniceanu este că reușește să pună la dispoziția cititorilor, cu o extraordinară ușurință și pasiune față de „obiectul investigat”, informații de pe mai multe paliere ale limbii, fără ca rigoarea stilului științific să dispară. Efectiv, ne aflăm în fața unei cercetări filologice complexe, fundamentate pe principii și metode de analiză ce constituie un model de tratare științifică a unui domeniu de o bogăție inegalabilă, pe care nici nu o bănuim. Autoarea își asumă dificila sarcină de a prezenta numele de familie, însoțindu-le cu informații privind originea, vechimea, semnificația inițială, căile de pătrundere (populară sau cultă), formele sub care sunt înregistrate, stabilite pe baza atestărilor documentare, evoluția în procesul de denominație pe parcursul secolelor, datele din documentele statistice, ortografia etc. Din acumularea acestor informații se plămduiesc, încetul cu încetul, confesiuni... despre nume.

Pretexte pentru elaborarea articolelor-nume au fost diferite: rugăminți insistente ale celor cunoscuți, scrisori din partea celor necunoscuți, nume scrise sau rostite nepotrivit etc. Or, lucrarea de față prezintă o serie de antroponime, publicate de autoare de-a lungul anilor sub însemnele unor rubrici permanente: *Dictionar de nume* la ziarul „Timpul” și *Ce nume purtăm?* la revista „Natura”.

Lucrarea este structurată în *Prefață*, *Numele de la A la Z*, *Bibliografie selectivă* și *Indicele numelor*. În *Prefață* se descriu principiile stabilite pentru studiul numelor de familie: *etimologic* (explicarea etimologiei numelor pe o bază strict științifică), *istoric* (relevarea numelor cu toate formele lor din documentele istorice

Maria COSNICEANU. *Nume de familie (din perspectivă istorică)*, vol. III. Chișinău: Pontos, 2018, 300 p.

pe parcursul secolelor), *lingvistic* (prezentarea structurii cuvântului-nume, evoluția sensurilor, adaptarea numelor împrumutate), *date geostatistice* (indicarea numărului de persoane care poartă numele respectiv și frecvența lor pe teritoriul republicii), principii de analiză a antroponimelor care au stat și la baza elaborării proiectului internațional *PatRom: Dictionnaire historique de l'anthroponymie romane*, Tübingen, 1997, la care Maria Cosniceanu a colaborat în calitate de coautor și redactor regional, în perioada anilor 1994–2000.

Dr. Maria Cosniceanu, în analiza numelor de familie, se oprește în mod special asupra etimologiei, element esențial în studiul antroponimiei, dând dovadă nu numai de temeinice cunoștințe de limbă, ci și de un anume fler, care o ajută să „simtă” etimonul. Analiza etimologică a numelor de familie s-a făcut, în mare parte, pe baza lucrărilor consacrate în acest domeniu, semnate de: N. Iorga, N. Drăganu, S. Pușcariu, Șt. Pașca, I. Pătruț, N. A. Constantinescu, Al. Graur, Chr. Ionescu, I. Iordan, St. Ilčev, A. Dauzat, N. A. Petrovskij, S. B. Veselovskij, A. Gafurov ș.a. Etimologia multor nume s-a stabilit pe baza atestărilor documentare ale unor forme antroponimice mai puțin cunoscute astăzi, precum și pe baza cuvintelor arhaice și regionale ale limbii române. A fost aplicat inclusiv principiul etimologiei multiple, procedeu practicat în cercetarea antroponimelor.

Cercetarea se fundamentează pe informații editate, dar și inedite, provenite din arhivele locale și naționale, care includ diverse izvoare istorice, surse literare, date statistice îndelung verificate și confruntate. Or, lucrarea se bazează pe atestările din documentele privitoare la Moldova istorică (seria A. Moldova) și, în special, pe documentele basarabene. Atestările din documentele muntene (seria B. Țara Românească) și transilvănene (seria C. Transilvania) sunt aduse în discuție pentru a demonstra existența unor forme care lipsesc pe teritoriul Moldovei, dar care au stat la baza unor nume aflate azi în circulație în stânga Prutului. Aceste atestări documentare denotă unitatea fondului onomastic românesc. Efortul remarcabil de excerptare a numelor din cele mai vechi documente face posibilă descoperirea unor variante unicate, care contribuie la restabilirea fondului onomastic vechi.

Analiza lingvistică propriu-zisă presupune structura numelui: derivarea, trunchierea și compunerea; formanții antroponimici (sufixe de diferite origini, care au dat naștere mai multor forme provenite din unul și același nume); evoluția sensurilor atribuite derivatelor antroponimice de formanții respectivi; evoluția semantică (de la antroponim la toponim, de la antroponim la nume comun etc.); principiile de adaptare a numelor împrumutate etc.

În *Numele de la A la Z*, care constituie corpusul lucrării, numele sunt prezentate în ordine alfabetică. Materialul investigat cuprinde aproximativ 300 de unități onimice (forme de bază și variante fonetice, morfologice), înregistrate în diferite epoci în Moldova, care circulă în prezent ca nume de familie, făcând parte din sistemul antroponimic național. Autoarea încearcă să realizeze o cercetare exhaustivă, o frescă individuală pentru fiecare articol-nume, pledând pentru integrarea numelui în orizontul de cercetare sub aspecte etimologic, istoric și lingvistic. Fiecare articol este structurat după un principiu unitar, oferă o privire de ansamblu asupra istoriei numelui dat și o evoluție tematică a lui, cuprinzând material original, cu indicarea exactă a surselor, cu trimiterile de referință, iar o listă de atestări statistice contemporane de pe teritoriul republicii, încheie articolul.

Relevăm multitudinea punctelor de vedere din care este privit numele, diversitatea impresionantă a atestărilor documentare care completează cu date unice sau rare tezaurul antroponimic românesc; nu este de neglijat acribia științifică, acuitatea observației, spiritul de sinteză, buna mânuire a termenilor, coerența ideilor și coeziunea construcțiilor adoptate ori susținute, calități rare, fiecare în parte, pentru un cercetător, dar, mai ales, la un loc.

Lucrarea se impune în domeniu prin profilul teoretic, dar și aplicativ-practic, fiind un instrument indispensabil pentru studiul antroponimiei, consultarea a căruia este obligatorie în cercetarea numelor de familie în limba română. Studiul este util și necesar nu numai din punctul de vedere al bogăției materialului glosat, cât prin caracterul normativ, având intenția declarată de a indica, recomanda și propaga forma corectă a numelui de familie în limba scrisă și vorbită. Astfel, în cadrul fiecărui articol, ținând cont de mecanismul creării numelui, de stratificările ulterioare și, nu în ultimul rând, de atestările documentare, se indică scrierea corectă a numelui de familie, reprezentat de varianta literară unică, fixată oficial. În realitate, corectitudinea numelor de familie, cu restabilirea formelor onomastice tradiționale, cu eliminarea fluctuațiilor, denaturărilor generatoare de confuzii, trebuie să fie o necesitate de prim ordin și un factor de seamă al redobândirii și re consolidării specificului național românesc.

Recunoaștem faptul că lucrarea, realizată în urma unei cercetări ample, prin efort susținut, răbdare, meticulozitate și seriozitate, are menirea de a satisface curiozitatea tuturor persoanelor interesate să descifreze tainele ascunse în numele de familie. Ea poate servi drept ghid pentru activitatea practică a funcționarilor oficiilor stării civile, a secțiilor de pașapoarte, a lucrătorilor instituțiilor de tehnologii informaționale, a unităților de învățământ din republică etc., pentru că răspunde cerinței zilei, cuprinde reguli clare și exhaustive privind ortografierea numelor de familie. Ne exprimăm încrederea că prioritățile acestei lucrări se vor decela de la sine în curgerea timpului, că va fi apreciată, după cum merită, de către specialiști și de publicul larg, rămânând mereu de actualitate.

Pentru a ne menține în același cadru eminent academic, se cuvine să trecem în revistă, dacă nu cu acribie biografică, atunci măcar cu sinceră simpatie și admirație profesională activitatea de cercetător științific coordonator a dr. Maria Cosniceanu în cadrul Institutului de Filologie Română „Bogdan Petriceicu-Hasdeu”, pe parcursul a șase decenii. Domnia Sa a elaborat numeroase lucrări de valoare în domeniile gramaticii, stilisticii, cultivării limbii, însă este recunoscută în republică și peste hotarele ei, în primul rând, ca un bun specialist în domeniul antroponimiei naționale. Prin antroponimie, dr. Maria Cosniceanu a reușit să ne convingă pe noi toți că fiecare om, pe lângă numele de familie pe care l-a moștenit, numele mic pe care i l-au dat părinții, mai poate avea și un renume, pe care ți-l faci singur, prin muncă onestă și devotament.